

osů odborného zájmu a celoživotního zaměření v psychologii u profesora Tardyho psychologie osobnosti. Ji věnoval svou nepublikovanou habilitační práci. O osobnosti jako jednotě protikladů přednášel na X. mezinárodním filozofickém kongresu v Amsterdamu v roce 1940 a svůj referát pak publikoval v tehdejší brněnské Psychologii. Ještě před tím, v roce 1948, vyšla jeho dvoudílná skripta Psychologie osobnosti. Vyvrcholení tohoto proudu v Tardyho tvorbě představují jeho skripta Psychologie osobnosti z roku 1964, která vzbudila ohlas i v Polsku. Neobsahují celé jeho pojetí osobnosti; nejvíce shrnují výsledky získané faktorovou analýzou.

Život profesora Tardyho byl naplněn odpovědnou činností, svědčící zároveň o důvěře naší společnosti ve vědecké, pedagogické a morálně společenské kvality profesora Tardyho. Profesor Tardv vytvořil budovatelské dílo organizační, pedagogické a vědecké, které bylo po zásluze oceněno, mimo jiné Řádem práce. Ve vědecké oblasti vedle prací z obecné a vývojové psychologie je to především psychologie osobnosti, jejímž je u nás z velké části přímo zakladatelem.

Na prahu stáří mu činilo jistě potíže se orientovat plně v náročnosti společenských procesů. Nebyl by to však profesor Tardv, kdyby cokoli v této neujasněnosti proniklo do jeho vlastních činů, jimiž jsou v případě psychologa a filozofa především duchovní produkty. Právě v oblasti duchovních produktů, které mají — na rozdíl od pomíjivosti lidského života trvalou existenci jako hodnoty — zůstává Tardyho dílo impozantně monolitní, hluboké, svérázně logické a přínosné.

Redakce

Zpráva o Vědeckém semináři katedry psychologie FF UK v Praze

Dne 9. června 1987 proběhl Vědecký seminář katedry psychologie FF UK pořádaný k 70. výročí VRSR na téma Spolupráce se sovětskými psychology a aktuální otázky sovětské psychologie.

Prof. PhDr. O. Mikšík, DrSc., ve sdělení Účast československých psychologů na programu Interkosmos informoval o uplynutí již 20 let od přijetí uvedeného programu, kterého se naši odborníci od počátku účastní ve všech výzkumných oblastech. Přitom dochází ke stálému referování výsledků v každoročních sbornících.

Důležitou skutečností v teoretické oblasti i ve výzkumném programu bylo

osamostatnění kosmické psychologie v F. 1980.

Katedra psychologie FF UK je koordinujícím pracovištěm pro kosmickou psychologii u nás (koordinátor prof. Mikšík) a spolupracuje při řešení úkolů s VÚPa, Ústavem leteckého zdravotnictví, Fyziologickým ústavem ČSAV.

Zpočátku byl výzkum zaměřen na kritéria spolehlivosti výkonu, nové prvky vnesla účast československých kosmonautů. V současnosti je odborná práce zaměřena na řadu problémů, zejména na zkoumání psychických stavů, struktury psychické variability, možnosti využití Kiriljanova efektu, subjektivních předpokladů psychické odolnosti a selhání ve vyhrocených podmínkách života a činnosti, sledování změn práce schopnosti, psychické spolehlivosti při dlouhodobých letech, vztahu stavů a efektivity činnosti, sjišťování hledisek vzniku a včasného rozpoznání kritických stavů.

PhDr. ing. K. Riegel, CSc., v referátu Sovětská psychologie v procesu přestavby ekonomiky hovořil o aktivitě sovětských psychologů při řešení současných celospolečenských úkolů, jejímž příkladem je společná konference psychologů a ekonomů ve Zvenigorodu v roce 1984.

Oblast ekonomického myšlení zde byla označena jako problém, vyžadující společné úsilí při řešení, k němuž psychologové mají co říci. S hlavními referáty zde vystoupili prof. Filipov, prof. Lomov; byla uvedena nutnost vytyčení hlavních úkolů, přičemž ale: „Psychologie pro tuto spolupráci svůj předmět rozšiřovat nemusí.“

Při jednání bylo konstatováno, že sama filozofie není plně připravena k řešení stanoveného úkolu; pro psychologii je důležité nazírat svůj předmět přes výrobní vztahy a u osobnosti neřídí se jen o speciální schopnosti, ale o celou osobnost při pohledu na výrobní síly.

Prof. PhDr. J. Janoušek, DrSc., hovořil na téma Spolupráce s psychologickou fakultou MGU se zaměřením na nastínění vývoje spolupráce. Ta zpočátku měla individuální podobu, od roku 1974 má institucionální formu. Zprvu se uskutečňovala výměnou publikací a informováním o výzkumných úkolech. V roce 1978 se poprvé v plánech univerzit objevila společná pracovní témata, konkrétním výsledkem byla společná publikace Komunikace a činnost — Obščeniye i dejatel'nost, red. Andrejeva, G. M., Janoušek, J., vydala UK, 1981. V této 1. etapě bylo obsahové těžiště práce v oblasti sociální psychologie, hlavním spolupracovníkem katedry sociální psychologie MGU za vedení prof. Andre-

jevové. Ve 2. etapě byla práce zaměřena na problematiku sociálního styku a optimalizace činnosti. Z československé strany byla širší účast pracovníků. Výsledná publikace s názvem *Komunikace a optimalizace společné činnosti ve skupinách a kolektivech*, red. Andrejeva, G. M. (MGU), Janoušek, J. (UK), nakladatelství MGU, vyšla v roce 1987. V současnosti probíhá 3. etapa spolupráce, v níž došlo k dalšímu obsahovému rozšíření společného zájmu o problematiku psychologie osobnosti a klinické psychologie. Za sovětskou stranu je garantem doc. Korsakovová. Jedním z konkrétních výsledků bude publikace s názvem *Psychologické faktory optimalizace sociálního styku a utváření osobnosti v podmínkách společné činnosti*, red. Korsakova, N. K. (MGU), Janoušek, J. (UK), vyjde nakladatelstvím MGU.

Ve sdělení prof. Janoušek uvedl, že spolupráce je oboustranně užitečná a je ceněna. Obsahově dochází ke kvalitativním změnám nároků na psychologii a psychology a tím opět vystupují do popředí otázky efektivnosti práce psychologie.

PhDr. R. Oliverius, CSc., informoval o tématu *Psychologická analýza sebehodnocení jako aspekt sebeuvědomění*. Práce zde probíhá ve spolupráci s V. V. Stolínem. Ve vystoupení byly uvedeny základní črty jeho pojetí, které vychází z Leonfjevovy *teorie činnosti*, z níž je pracováno zejména s pojmem osobnostního smyslu realizovaných činností. K sebeuvědomění pak dochází přes konfliktní smysly, přičemž vnitřní konflikt je spojen s procesy integrace, resp. desintegrace. Dále je důležité rozlišení prvku aktuálního sebehodnocení od s ním souvisejícího celkového emocionálního vztahu k sobě.

Referent uvedl podstatnou charakteristiku svého přístupu, kdy adekvátní sebehodnocení je nazíráno jako faktor integrovanosti osobnosti.

PhDr. M. Břichcín, CSc., ve vystoupení *Osobnostní aspekty společné činnosti ve skupinách* informoval o jedné linii spolupráce se sovětskými psychology, kterou představuje výzkum procesu kooperace při společné činnosti, v jehož rámci bylo uvedené téma řešeno. A to z hlediska efektivnosti řízení skupinové kooperace, kdy psychologické poznatky o jmenovaném vztahu jsou chápány jako jedna z možností zlepšení produktivity a účinnosti společné práce, zvláště jsou-li využívány řídicími pracovníky vedle jejich osobní zkušenosti.

Autor referátu uvedl poznatky sovětských a západních výzkumů, které nevedou k určitějším závěrům o vztahu mezi efektivností spolupráce ve skupině

a osobnostními rysy jejich členů a naznačují, že je zde spíše závislost na vhodné kombinaci odlišných vlastností různých členů skupiny než na úrovni apriorně vybraných „dobrých“ interpersonálních rysů.

Obdobná zjištění vyplývají z experimentálního laboratorního výzkumu probíhajícího na katedře psychologie FF UK, v jehož rámci byl zkoumán i vliv odlišných kooperativních postojů ke skupinové spolupráci (Výzkumný tým tvořili dále Janoušek, J., Hoskovec, J., Štikar, J., Uhlář, P.). Referent uvedl, že tento problém byl řešen díky využití počítačové techniky a že byly získány některé zkušenosti s jejím použitím při vlastním vyšetření a analýze a syntéze dat i s pomocí expertního počítačového systému. Získané psychologické poznatky budou ověřovány na tzv. přirozených skupinách.

PhDr. S. Hermochová přednesla stať s názvem *Metody ovlivňování rozvoje osobnosti*. Zaměřila se na: 1. možnosti aplikace sociálně-psychologického výcviku, 2. sovětské pojetí, 3. československé pojetí, 4. vlastní pojetí.

V rámci problému aplikace výcviku jako metody poukázala na působení společenské potřeby při vzniku určité vědy, přičemž po vzniku je věda poměrně autonomní, ale vazba na praxi, resp. přenos do praxe jsou nutné. S pojmem aplikace je spojeno několik významů: 1. informování, 2. prevence, před — prvek předcházení, 3. zásah (intervence), 4. korigování, po — prvek následnosti. Závažná je otázka, zda lze aplikovat; jestliže ano, pak jak, s nutností řešit problém „technologie“ aplikace a upřesňovat cíl, např. stanovený jako optimalizace. S těmito problémy se odborníci v oblasti sociálně-psychologického výzkumu setkávali při existující společenské praktické potřebě. Informování a zásah např. v podobě přednášek nevedly k velkým úspěchům, výsledkem je snaha vycházet z aktivity účastníků.

Při charakterizování sovětského pojetí (např. Petrovská) autorka poukázala na vztah k psychoterapii a vazbu na humanistické směry, z praktické stránky na důraz na výcvik senzitivity. Pro srovnání uvedla přístup sociálních psychologů z Jeny, kteří vycházejí z určité analogie se sportem a k výcviku přistupují jakoby k získávání dovedností.

V rámci československého pojetí jde o snahu vyčerpávat všechny předpoklady, které se u osobnosti vyskytují.

Sdělení PhDr. J. Míky, CSc., s tématem *Psychický vývoj osobnosti a učení* bylo zaměřeno na problematiku pohy-

bového vývoje, osobnosti a učení. Blíže si všímalo změn koordinace pohybů na základě učení a srovnání sukcesivního a simultánního plánování realizace pohybů. Sukcesivní provádění jako snadnější způsob vývojově předchází, uplatňuje se při zvyšování spolehlivosti výkonu, při mozkových ležích, até i např. při hypertenzi, ischemii. To má vliv na diagnostiku a rehabilitaci. U Luriji přitom byla důležitá kvalitativní analýza, ale nutné je i jemnější užití metod s nezbytností kvantifikace, tj. výzkum skrytých a jemných porušení praxe i u tzv. normálních osob projevujících se v fragmentarizaci činnosti. To vše napomáhá při rehabilitaci těchto poruch prostřednictvím pohybového učení (viz např. i přístup Cvětkové).

PhDr. J. Srnec, CSc., vystoupil s tématem Problematika osobnosti v psychosomatických onemocněních. V první části sdělení seznámil s prací dr. Macháčové v oblasti psychosomatiky a zátěže. V jejím pojetí zátěže je důležitý rozšířený přístup zahrnující i fázi rekonvalescence, tj. návrat po zátěži do výchozího stavu, jako prvek blíže určující velikost zátěže. Dále uvedl její zkušenosti se zaměrnými zásahy do fyziologie, které ukazují, jak jsou zásahy náročné, zvláště v rámci patologie, a upozornil na praktickou využitelnost poznatků o vlivu metody RAM (Machač, Macháčová) na rekonvalescenci.

V druhé části sdělení informoval o svém úkolu v rámci spolupráce s MGU, který se týká úlohy psychologie v aktivní péči o psychosomatické zdraví. Důležitým východiskem zkoumání je zde pozitivní pojetí zdraví pojímaného ne pouze jako nepřítomnost nemoci, nýbrž jako stav celkové pohody tělesné, psychické i sociální (angl. wellbeing oproti health). Praktické důsledky tohoto pojetí (zejména v oblasti péče o životní prostředí a výchovy ke zdra-

věmu způsobu života) byly podrobně rozvedeny v závěrech konference SZO v Almě-Atě. Pro psychologii z toho vyplývá závažnost zkoumání motivace ke zdravému způsobu života a prostředků posilování motivace k němu. Problém je chápan tak, že při aktivní péči o zdraví nejde jen o záležitost lékařství, ale i společenských věd a psychologie zvláště. Referent uvedl, že prozkoumány již byly: 1. pojetí zdraví v historickém vývoji, 2. současné trendy v péči o lidské zdraví, 3. psychologická dimenze pojmu zdraví.

V diskusi vystoupil PhDr. E. Urban s tématem Reakce pacienta na diagnózu alkoholismu nebo jiné toxikománie, v jehož rámci uvedl rozbor užívání pojmu reakce a poznatky z explorace při skupinové psychoterapii, které ukazují na variabilitnost odpovědi na diagnózu alkoholismu. Jako potřebný se ukazuje katalog reakcí pacienta; velké zastoupení by zde měly reakce ambivalentní. Užitečným přístupem se jeví srovnání reakcí pacientů na jiné diagnózy, potvrdila se závažnost prvku prognózy v diagnóze. Ukázala se snaha pacientů vytěsňit, z čehož vyplývá nutnost sledovat reakci nikoli dotazníky, ale v rámci psychoterapie.

V závěrečném slovu prof. Janoušek uvedl jednotlivé oblasti tvořící spolupráci katedry psychologie se sovětskými psychology a ocenil její věcný charakter. U problematiky Interkosmu zdůraznil její náročnost. Poukázal na rodící se oblast „ekonomické psychologie“, kde zatím byla věcná mezera, a na možnosti katedry přispět k ní. V této souvislosti vyzdvihl závažnost existence časopisu Psychologie v ekonomické praxi na katedře psychologie. Zdůraznil, že v souvislosti se strategií urychlení vyvstávají pro psychology kvalitativně nové úkoly, které podněcují další vývoj psychologie.

P. Uhlář